

Використана література:

1. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови: перекладено і адаптовано Л. В. Биркун, доцент Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – Oxford University Press. – 1998. – 48 с.
2. Данченко Г. В. Психологічні детермінанти розвитку компетентності менеджера освіти шкільного рівня : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Г. В. Данченко.
3. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л. : Изд. ЛГУ, 1985. – 166 с.
4. Сура Н. А. Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно орієнтованого спілкування / Н. А. Сура ; Вісник Луганськ. держ. пед. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 2003. – № 4 (60). – 190-192 с.
5. Федорченко В. К. Особливості професійної туристської освіти / В. К. Федорченко // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – К., 2003. – 281-290 с.
6. Туризм в Україні. Документи, коментарі, інформація. – Вип. 2. – К., 1997. – 400 с.
7. Longman Dictionary of Contemporary English/- Pearson Education Limited/2005/-197 p.

Кудрик К. О. Иностранный язык в подготовке кадров для студентов международного туризма в ВУЗах Украины.

В статье проводится анализ значения иностранного языка для специалистов туристической отрасли, формирование иноязычной компетенции, которая является необходимым компонентом полноценной профессиональной подготовки специалистов в отрасли туризма.

Ключевые слова: туристическая отрасль, дифференцирование профессиональной подготовки, языковые коммуникативные способности, иноязычная компетенция.

KUDRYK K. O. Foreign language in training of personnels for international tourism in institute of higher of Ukraine.

The meaning of the foreign language for the experts of tourism is analyzed in the article. The improvement of the process of formation of linguistic communicative competence as a necessary component of the professional background of modern specialists in tourism is revealed.

Keywords: tourism, differentiation of professional education, linguistic communicative skills, foreign competence.

УДК 378.147

Любашенко О. В.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

**ТЕКСТОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД У ПОБУДОВІ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ
СТРАТЕГІЙ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ**

У статті викладено сучасне розуміння побудови ефективних планів виконання для різних лінгводидактичних завдань навчання в університеті. На думку автора, текстоцентричні стратегії навчання в цілому добре підходять для структурування знань і навчання професійного мовлення. Проте успішне навчання залежить від інтерпретації поняття “навчальний текст” і систематичного відбору наукових та професійних текстів для студентів.

Ключові слова: текстоцентричний підхід, лінгводидактичні стратегії, навчальний текст, фаховий науковий текст.

Характерною рисою пошуку моделі навчання мови є прагнення використати навчальний текст як масив певної інформації в певній предметній галузі і водночас як місткий матеріал для лінгвістичного аналізу. Тому лінгводидактика зосереджується на побудові навчальних стратегій, які б охопили текст у лінгвістичній та екстралінгвістичній площинах, сконцентрували б діяльність навчання навколо взаємообумовленості цих двох полів і варіантах їхньої репрезентації в усному і писемному мовленні. І хоча добір навчальних текстів є частиною будь-якої стратегії навчання мови фахівця, все ж формальний опис, типологія таких текстів та вимоги до них, з огляду на спроможність формування комунікативної компетенції, на жаль, більше залишаються поодинокими спробами викладачів-практиків, ніж розробляються системно і цілеспрямовано. Повноцінній реалізації текстоцентричного підходу у навчанні мови в університеті, тобто на рейтинговій вершині виховання освіченої особистості в Україні, передує аналіз необхідних передумов, на які доводиться зважати суб'єктам навчальної взаємодії.

Про особливу роль тексту у розвитку особистості останнім часом висловлюються експерти різного профілю, погоджуючись із тим, що текст є кодом інтерпретації дійсності, способом існування свідомості, трансмісією смислів через знакову систему (за Ю. Лотманом). Текстоцентричність у лінгводидактиці як наукове поняття щільно пов'язана із тлумаченням тексту та його функцій у навчальній діяльності. Одним із класичних є визначення тексту, що належить І. Гальперіну: "Текст – це продукт творчого процесу мовлення, який характеризується завершеністю, об'єктивований у вигляді писемного документа, твір, який складається із заголовка і низки особливих одиниць (надфразових єдностей), поєднаних різними типами лексичних, граматичних, логічних, стилістичних зв'язків, які виконують цілепокладання і мають прагматичну установку" [1; 18]. У такому розумінні багатовимірність тексту все-таки фокусується у точці його писемної форми: текст є вираженням у конкретній знаковій формі. Проте зв'язний комунікативний сегмент можна створити і на основі знаків інших типів. У культурології текстом називають і невербальні повідомлення, втілені в об'єктах живопису, архітектури, ритуалах, піснях, обрядах [2]. Оскільки комунікативний акт становить семіотичну єдність вербального і невербального, то текст складно розглядати лише як написаний об'єкт, проте в навчальній сфері часто доводиться приймати таку умовність задля здійснення лінгвістичного аналізу, операцій членування, визначення структурних одиниць тощо.

Така ж умовність характеризує визначення меж тексту, який призначений для формування й розвитку комунікативної компетенції (навчального тексту, *training text*), адже межі тексту не пояснюються лише мовними "причинами": текст слугує каналом трансляції інформації – це трансляція і є метою комунікативного акту [3]. Тому межі тексту завжди залежать від мети: переходу до нового змісту, зміни дискурсу, оновлення сценарію спілкування і його мовних ознак. Більшість мовноосвітніх програм в університетах Європи та США, що будуються згідно з текстоцентричним сценарієм навчання, побудовано на основі теорії Богранда–Дресслера

(1981) [4]. Вона дала змогу чітко селекціонувати навчальні тексти, визначаючи межі об'єктів, які відповідають семи критеріям текстуральності, серед яких: когезія, когерентність, інтенційність, сприйнятність, інформативність, ситуативність, інтертекстуальність. Справді, ця теорія не оминається жодним текстологом чи семіологом, але не виправдано залишається поза увагою науковців-дидактів і фахівців із прикладної лінгвістики в Україні.

Дослідження чи використання текстів є настільки ж різноплановим, як і сам текст. Класичним є виокремлення лінгвістичного, текстоцентричного, антропологічного чи когнітивного підходів у дослідженні тексту в цілому, його окремих характеристик і функцій [5]. Жодним чином не заперечуючи аспектність як принцип дослідження, хочемо наголосити, що у стратегіях навчання всі названі підходи не є інструментами різних рівнів, а, навпаки, повинні бути об'єднані поняттям “текстоцентричність”. Лінгвоцентричні тактики передбачають традиційний стилістичний аналіз, який, своєю чергою, неможливий без дослідження суб'єктів комунікації, тобто антропоцентричного аналізу. З методологічних позицій в основі антропоцентричного підходу лежить три стадії існування тексту: породження його автором, сприйняття адресатом, відтворення, або те, що М. Бахтін називав текстовим життям. Це зумовлює комунікативний напрямок, який неодмінно перетинається із когнітивним в точці аналізу вербальної діяльності. Саме тому текстоцентричний підхід у лінгводидактиці насамперед об'єднує усі зазначені підходи, а його реалізація спрямована на те, щоб навчальний текст наукового і фахового форматів для студентів (нефілологів насамперед) містив у собі усі рівні системи мови і був орієнтований на розвиток мовної особистості в нових комунікативних умовах, що вибудовані фаховими чи науково-прикладними видами діяльності.

Останнім часом навчальний текст у курсах вищої школи почали номінувати як професійний чи науковий. Такий текст є особливим у тому розумінні, що дидактична мета “нав'язує” йому ті функції, яких не виконують тексти інших типів. Ідеальний текст, науковий або професійний, який призначено для розвитку комунікативної компетенції студента, повинен стимулювати:

– збагачення когнітивного досвіду, урізноманітнення когнітивних схем, семантичних структур, понять, пов'язаних із вибором напрямку навчання студента;

– оновлення метакогнітивного досвіду, формування відкритої пізнавальної позиції, стимульованої умовами професійної і наукової комунікації;

– виявлення нових емоційно-оцінних координат, які пов'язані із визначеним напрямком навчання, майбутньої фахової діяльності;

– освоєння нових способів кодування інформації у сталих словосполученнях, термінах, мовленнєвих жанрах, що притаманні спеціальності чи галузі знань.

Отже, професійний чи науковий текст є не стільки жанрово-

стилістичним різновидом, скільки матеріалізованим носієм змісту мовної освіти і водночас інструментом організації навчального процесу. Навчальний текст слід розглядати як особливий тип вторинного тексту, специфіка якого полягає у неоднозначних стосунках з первинним науковим чи професійним текстом. Дидактична структура такого тексту одразу визначає алгоритм його сприймання чи продукування. Ця алгоритмічність дає змогу ініціювати тактики трансформування і використовувати тактики адаптування мовлення до комунікативних умов. При цьому інтенсивне "просування" студента в оволодінні мовою, оптимальний зміст і практична значущість засвоєного, додаткова інформація з фахових джерел мотивує самостійність і позитивну емоційну забарвленість навчання.

Навчальний текст професійного чи наукового спрямування – це спеціально організований викладачем або студентом з дидактичною метою сегмент мовлення, який у змістовому і композиційному відношеннях призначений для формування й розвитку комунікативної компетенції; на його основі подається лінгвістичне знання і знання за науковим і фаховим напрямком. В цілому такий текст втілює логіку загальної системи навчання (модульної, ситуативної, блокової, тематичної), а також має ті ж поверхневу структуру і глибинну структуру, що і первинні тексти, щоправда скориговані у прагматичному аспекті.

Можна стверджувати, що текстоцентричність лінгводидактичних стратегій в університеті визначається рівнями мовної особистості, як їх розподілив Ю. Караулов [6]. А томи ми будемо вважати, що текстоцентричний підхід реалізується на рівнях:

- вербально-семантичному, одиницями якого є слова, відношення між ними, асоціативні зв'язки і граматичні схеми;
- лінгвокогнітивному, що охоплює накопичення тезаурусного фонду, узагальнення понять, термінологічно-фахові текстові структури;
- мотиваційно-комунікативному, який виражається через прагнення висловитися, заперечити, побудувати позицію чи опозицію в тексті, вплинути на адресата мовлення, отримати інформацію, сформувати умови комунікації.

Текстово-комунікативна діяльність, задана такими характеристиками її кінцевого продукту, є впорядкованим набором дій та операцій, які зумовлюють уведення тексту в процес спілкування. Вона, як ми те розуміємо, передбачає взаємодію синтаксичних, семантичних, прагмалінгвістичних і композиційних особливостей суб'єктів мовлення з точки зору текстоцентричного підходу. Оскільки в тексті як одиниці мовлення представлена система функціонально-лінгвістичних характеристик мовленнєвої діяльності, то в ньому відображаються комунікативно значущі параметри ситуації мовленнєвого спілкування, комунікативно-рольовий аспект статусів і програм мовленнєвої поведінки кожного з учасників спілкування. Якщо використовувати лише власне мовні категорії і не виходити за межі специфічно мовної системи, слід визнавати, що спілкування здійснюється шляхом лінійної послідовності мовних знаків, що мають певне значення і поєднані за певними граматичними правилами

таким чином, щоб відношення між мовними знаками, залученими до цієї системи, були зрозумілими. Тоді послідовність таких знаків у висловлювання зумовлює смислове наповнення акту спілкування. У текстово-комунікативній моделі навчання зміст тексту з усіма його екстралінгвістичними особливостями, наче мозаїка, складається з елементів, якими оперує мова, а саме – з мовних значень. Тому рівень знання мови і міра сформованості комунікативної компетенції дозволяє зрозуміти, відтворити, трансформувати професійне чи наукове висловлювання, організувати мовленнєву поведінку відповідно.

Це дає підстави стверджувати, що на практиці саме текстово-комунікативний підхід у побудові стратегій навчання мови за професійним спрямуванням або наукової мови є найбільш продуктивним з погляду вимог сучасного суспільства до конкретних мовленнєво-комунікативних умінь фахівця: не лише користуватися термінами чи розуміти науковий текст, але й розширювати загальний культурний простір особистості, доводити чи спростовувати окремі положення, перебудовувати діалоги, змінювати обсяг і жанр написаного, висловлювати згоду чи незгоду, встановлювати комунікативні позиції й опозиції. Формування умінь породження професійного висловлювання – це складний процес, який вимагає досконалого знання конструктивних і мовних особливостей і мети комунікативного акту, відповідності запиту щодо мовлення у професійній чи науковій діяльності конкретного напрямку.

Іншою передумовою реалізації текстоцентричного підходу в лінгводидактиці вищої школи України є креативна діяльність студентів у процесі сприйняття й створення фахових і наукових текстів. У загальному розумінні будь-яке ментальне опрацювання інформації має ознаки інтерпретування: певні сегменти тексту, навіть прочитаного вголос тексту з підручника, реконструюються згідно з індивідуальним когнітивним механізмом особистості. Тому текстово-комунікативне навчання є творчою діяльністю вже тому, що поетапно охоплює засвоєння нових лексем, фрагментів фахового і наукового мовлення, передбачає адекватний вибір конкретних лексичних засобів, добирання синтаксичних конструкцій, формування внутрішніх текстових зв'язків, породження усних і письмових висловлювань, створення цілісного тексту і його трансформування.

Однією з передумов концентрації навчальних стратегій навколо фахових і наукових текстів є актуалізація вже наявних знань і вмінь для сприйняття навчальних текстів як цілісних і завершених об'єктів аналізу, які мають багатосарову структуру. Отже навчання мови у виші не може бути повторенням шкільного “шляху”, оскільки аналіз тексту як цілісного системно-структурного утворення неможливий без членування його і виділення фонетичного, морфологічного, лексичного і синтаксичного рівнів. Крім того, ідейно-тематичний зміст, який може бути для студента відносно новим, все одно має “вписатися” в ту сукупність текстових категорій, яка вже закладена в його когнітивну матрицю протягом попереднього навчання мови.

Текстоцентричний підхід до вивчення зокрема української мови як мови фаху в університетах усе ще сприймається як інноваційний, незважаючи на

те, що світова прикладна лінгводидактика давно ставить за дидактичну мету саме текстову діяльність у покрокових стратегіях вивчення німецької (Hubert M., *Em Neu Hauptkurs*) та англійської (FCE або *Murdoch-Stern's Business receptions and meetings in English: visits, cooperation and professional contacts*) мов на спеціалізованих і професійних рівнях. Ідея текстоцентричного навчання стала концептуальною основою системи навчання української наукової та фахової мови, розробленої кафедрою української філології для неспеціальних факультетів у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Текстоцентрична дидактична модель є нині, безперечно, продуктивною, бо полегшує студентам перехід від одного виду навчальної діяльності до іншого: від аудіювання до продукування тексту, від аналізу прочитаного до розвитку тези тексту. Відповідна екстралінгвістична інформація стимулює зацікавленість студентів у вербальному вираженні фахових знань, розвитку наукового мовлення, досить швидко формує фаховий тезаурус особистості. Навчальний текст у цій системі, незважаючи на його умовну наближеність до реального комунікативного акту, найбільшою мірою виконує функцію носія актуальної екстралінгвістичної, соціокультурної інформації для студента і є водночас критеріальною моделлю для визначення педагогічних результатів для викладача.

Ще одним аргументом у дискусіях з приводу корисності текстоцентричної системи навчання у вишах є те, що в інших системах, де інформація концентрується навколо теми, критерії ефективності навчання пов'язуються переважно з лінгвістичною компетенцією. У текстоцентричній системі навчання акценти принципово відмінні: критеріями ефективності навчального процесу стають ті інтелектуально-діяльнісні зміни у сфері мовної особистості, які надалі вплинуть на вибір моделей спілкування з колегами, партнерами, однодумцями й опонентами завдяки наявним у досвіді комунікації прецедентним навчальним текстам. Окремо наголосимо, що текстоцентричне навчання мови у вищій школі передбачає крокову дискретну трансформацію предметної сфери мови і поелементно організовану навчальну інформацію зі спеціальності, що представлено у логічно закінченій формі тексту (статті, розділі підручника, репліці в дискусії, фрагменті лекції, інструкції, описі досліду і т.п.). Це розширює обрії пізнавально-орієнтувальної діяльності дорослої молоді, бо вже спирається на розвинений апарат неспеціалізованого мовлення. До того ж з'являється необхідність використовувати мовлення у навчально-професійних ситуаціях, до якої входять моделі комунікативних актів. Текстоцентричність не заперечує значущість комунікативної ситуації, текстоцентричні стратегії не є альтернативними поруч із комунікативно-ситуативними, навпаки, утворюють добре прогнозовану щодо дидактичних результатів прикладну освітню систему.

Використана література:

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. / И. Р. Гальперин. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 144 с.

2. John N, Deely. The human use of signs, or, Elements of anthroposemiosis. [Text] / John N, Deely. – CA : Rowman & Littlefield Publishers, 1994 – 240 p.
3. Ernst, Peter. Pragmalinguistik: Grundlagen, Anwendungen, Probleme [Text] / Peter Ernst. – Berlin : New York : de Gruyter, 2002. – 210 p.
4. R.-A. De Beaugrande. Wolfgang Dressler Introduction to text linguistics. http://beaugrande.com/introduction_to_text_linguistics.htm.
5. Человек–Текст–Культура : коллект. монография / под. ред. Н. А. Купиной, Т. В. Матвеевой [Текст]. – Екатеринбург : Изд-во УрГУ, 1994. – 216 с.
6. Караулов Ю. Н. Русский Язык и языковая личность. – Издание 7-е. [Текст] / Ю. Караулов. – М. : Издательство ЛКИ, 2010. – 264 с.

ЛЮБАШЕНКО О. В. Текстцентрический подход в построении лингводидактических стратегий обучения в университете.

В статье представлено современное понимание построения эффективных планов выполнения для различных лингводидактических задач обучения в университете. В соответствии с точкой зрения автора, текстцентрические стратегии обучения в целом хорошо подходят для структурирования знаний и обучения профессиональному языку. Тем не менее, успешное обучение зависит от интерпретации понятия “учебный текст” и систематического отбора научных и профессиональных текстов для студентов.

Ключевые слова: текстцентрический подход, лингводидактические стратегии, учебный текст, профессиональный научный текст.

LYUBASHENKO O. V. The text-based approach in structuring of linguo-didactic strategies in University studies.

The article represents modern understanding of building efficient execution plans for the different linguo-didactic tasks in the University. According to author's standpoint, text-based training strategies in general are well-suited for structuring knowledge and the acquisition professional language. However, successful learning depends on the interpretation of the concept of "Training text" and systematic selection of scientific and professional texts for students.

Keywords: text-based approach, linguo-didactic strategies, training text, professional scientific text.

УДК:378.011.3

**Масленникова Т. А.
Кіровоградський інститут
регіонального управління та економіки**

**ЕКОНОМІКА-ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ**

У статті розкриваються теоретичні основи та практичне значення економіко-правової компетенції у професійній підготовці майбутніх юристів. Проведено науковий аналіз і надано авторське визначення економіко-правової компетентності юриста.

Ключові слова: економіко-правова компетентність, юрист, професійна підготовка.

Практика економіко-фахової підготовки майбутніх юристів має розкривати нові можливості для економіко-культурного, фахового професійного розвитку й особистісного формування майбутнього юриста, як фахівця вищого ґатунку – розбудовника ринкової правової держави.